

організаційним, науковим, технічним, нормативно-правовим досвідом у сфері містобудування; б) спрощене залучення кваліфікованих кадрів з відповідних регіонів прикордонних держав для підвищення якості містобудування; в) спрощений доступ до ринку будівельних матеріалів, техніки, обладнання, інноваційних технологій зарубіжних держав, включаючи встановлення спеціальних пільгових режимів здійснення економічної діяльності.

Реалізація усіх перелічених напрямів транскордонного співробітництва передбачає необхідність розробки та постійного удосконалення нормативно-правового забезпечення відповідної діяльності органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мікула Н. Організаційні та фінансові чинники формування євро регіонів / Н. Мікула // Соціально-економічні дослідження в перехідний період / Регіональна політика: досвід ЄС та його адаптація до умов України. Вип.5. ч. II. – Львів. – ІРД НАНУ. – 2003. – С. 92-103.
2. Мікула Н. Перспективи участі областей України у євро регіонах / Н. Мікула // Економіка промисловості. – 2003. – № 1. – С. 34-40.
3. Мікула Н. Про основні проблеми та заходи щодо активізації розбудови транспортних коридорів в Україні / Н. Мікула // Економіст. – 2002. – № 6. – С. 78-81.
4. Кирюхин А. Приграничное сотрудничество стимулирует инновации / А. Кирюхин // Приграничное сотрудничество. Спец. вып. – № 12. – 27 сентября 2003. – С. 12.
5. Куценко В. Приграничное экономическое сотрудничество зарубежных государств: опыт для нас / В. Куценко // Внешняя торговля. – 1998. – № 1-3. – С. 41-44.

УДК 342.5 (045)

Тисячний Д. В.,
аспірант Міжрегіональної академії
управління персоналом

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДЯНСТВА В ПРАВІ ЄС

Стаття присвячена дослідженню нормативного змісту європейських стандартів як джерела регулювання громадянства в ЄС. Європейські стандарти як правові норми ґрунтуються на загальних принципах міжнародного права і регулюють відносини, що складаються в ході їх реалізації. Головною рисою Європейського Союзу є наявність в ньому інституту громадянства. Власне громадянство надає Європейському Союзу риси державності. Громадянство ЄС - без сумніву безпрецедентний крок в історії як інституту громадянства, так і міждержавних структур. Жодна з регіональних організацій, існуючих в світі, не кажучи вже про міжнародної організації класичного зразка, не знає громадянства на практиці і не визнає його юридично.

Для держав, що є членами ЄС проблема дотримання міжнародних договорів із питань громадянства пов'язана з тим, що більшість з них як члени Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки та співробітництва в Європі повинні забезпечувати виконання взятих на себе зобов'язань дотримуватися європейських стандартів, у тому числі й у галузі громадянства.

Серед найбільш важливих документів, що встановлюють європейські стандарти у сфері громадянства, варто виокремити: Маастрихтський договір, Директива 2004/38 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р., Конвенцію, що регулює деякі питання, пов'язані з колізією законів про громадянство від 1930 року, Європейську конвенцію про громадянство від 1997 року, Хартію Європейського союзу про основні права.

Ключові слова: громадянство, інститут громадянства, європейські стандарти, Європейський Союз, міжнародний договір.

The article is devoted to the study of legal content of the international standards as a source of regulation of urban development. It is argued that the implementation of the European legal standards of urban planning activities of local self-government should be dialectically combined with the general adaptation of Ukrainian land, urban planning, architectural legislation to universal and European principles and norms, in particular with respect to the proper standardization of state architectural and construction control with the transfer of most of the relevant powers to level of executive bodies of local self-government.

Key words: citizenship, citizenship institution, European standards, European Union, international treaty.

Актуальність дослідження. У сучасному світі, коли проблема громадянства вийшла далеко за межі окремої держави, виникла потреба у дослідженні універсальних, міжнародно-правових, а в нашому випадку саме європейських стандартів у сфері громадянства, які закріплені та відображені у низці найбільш важливих міжнародно-правових актів. Ці стандарти повинні бути ґрунтовані на загальнолюдських стандартах прав та інтересів особи, що визначаються рівнем, яким повинна бути забезпечена кожна людина та держава.

При цьому на сучасному етапі постійно зростає роль міжнародних правових стандартів в сфері регулювання інституту громадянства, що потребує розробленню належних способів імплементації таких стандартів до національних правових системи країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, пов'язані з цією проблематикою, розглядалися у роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема М. О. Баймуратова, Ю. О. Волошина, Т.О. Постовалова, П. М. Рабінович, А. Я. Капустин та інших дослідників.

Мета статті – дослідити нормативний зміст європейських стандартів в реалізації інституту громадянства в праві ЄС.

Виклад основного матеріалу. Однією з особливостей ЄС, що відрізняє Союз від міжнародних організацій, є наявність в ньому інституту громадянства. Згідно з установчими договорами ЄС заснований на співтоваристві громадян, відносини Союзу з якими накладаються на звичайні зв'язку, які громадяни підтримують зі своїми державами і які відрізняються від їх відносин з Союзом.

Виключно економічні завдання, які ставилися перед Європейськими співтовариствами їх установчими договорами, привели до того, що громадяни держав-засновників сприймалися в них як учасники "спільного ринку", або як трудящих, які шукають в інших державах-членах роботу за наймом, або в якості осіб, що пропонують послуги або займаються підприємницькою діяльністю.

Першу за часом спробу і перше використання сучасної концепції громадянства відносять до правотворчої діяльності Європейського парламенту. Пропозиція створити громадянство Союзу було включено в ст. 3 проекту Договору про Європейський Союз, прийнятого Європейським парламентом 14 лютого 1984 року ("проект Спінеллі"), хоча цей проект був відхилений державами-членами.

З часом громадянство Союзу займає важливе місце в Маастрихтському договорі. Так в його преамбулі держави-члени домовляються про "рішучість створити громадянство, загальне для громадян своїх країн", а в ст. 2 пропонується "посилити захист прав та інтересів громадян держав-членів за допомогою введення громадянства Союзу". Відповідно до зазначених статей інститут союзного громадянства і витікаючи з нього права повинні служити інтересам будь-якого громадянина, що відповідало новій завданню європейської інтеграції - створення "як ніколи раніше згуртованого союзу народів Європи".

Разом з тим Маастрихтський договір помістив главу про громадянство Союзу в текст Договору про Європейське Співтовариство (ст. 17-22). Поява відповідних норм відразу ж після принципів Європейського співтовариства, без сумніву, свідчило, що громадянству в ЄС надається стратегічне значення вперше після 40 років європейського інтеграційного процесу. Зміст даного розділу не зазнало великих змін в ході що проводилися протягом двох останніх десятиліть реформ установчих договорів. У ст. 17 Договору проголошувалося, що "встановлюється громадянство Союзу. Кожна особа, яка має громадянство держави-члена, є громадянином Союзу". Таким чином, всі громадяни держав-членів стали користуватися загальною юридичної зв'язком, яка їх об'єднує з ЄС [9].

Слід зазначити, що особливе місце у громадянстві ЄС займає Директива 2004/38 / ЄС, офіційна назва Директива 2004/38 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р. «про право громадян Союзу і членів їх сімей вільно пересуватися і проживати на території держав-членів, - нормативний акт, яким регулюються публічно-правові відносини в сфері здійснення свободи пересування і проживання всіх громадян Європейського Союзу незалежно від їх соціального статусу і мети поїздки, а також права членів їх сімей (в тому числі є вихідцями з «третіх країн») [8]. Документ був прийнятий 29 квітня 2004 року в Брюсселі Європарламентом і Радою Європейського союзу і вступив чинності 30 квітня 2004 року.

Так, ухвалення Директиви 2004/38 / ЄС обумовила вирішення ряду завдань, серед яких: введення поняття «право постійного проживання», посилення політики в сфері боротьби з дискримінацією за ознакою національного громадянства, визначення умов доступу працівника-мігранта до роботи за наймом на території ЄС, гарантування рівних прав з громадянами ЄС для членів їх сімей (в тому числі є вихідцями з «третіх країн») [7].

Директива ЄС 2004/38 зводить воедино складне законодавство, яке існувало в цій сфері і створює єдиний правовий режим вільного пересування у контексті громадянства ЄС для всіх категорій громадян Євросоюзу. Вона спрощує і зміцнює право вільного пересування і резиденції для всіх громадян ЄС і членів їхніх сімей. Вона створює важливі нові права, такі як розширення прав на возз'єднання сім'ї для зареєстрованих партнерів, а також створення права на постійне місце проживання після п'яти років проживання в приймаючій державі ЄС, яке більше не буде залежати від умов і обставин. Директива також збільшує захист проти вигнання на основі громадського порядку, громадської безпеки та громадського здоров'я громадян Євросоюзу і членів їх сімей.

Фактично на думку Т.О. Постовалової через механізм об'єднання кордонів йдуть багато держав, створюючи внутрішні ринки без митних і інших формальностей [2].

Перш за все в літературі наголошується, що міжнародні стандарти виникли в результаті довгого еволюційного формування та підписання кілька міжнародних угод, які пізніше стали визнаватися в більшості країн світу, як норми, що повинні бути обов'язково виконані. У свою чергу Європейський Союз, заклав базу таких стандартів, що мали на меті побудову правових держав з урахуванням міжнародної співпраці в галузі громадянства.

Спираючись на етимологічне значення терміну «стандарт» (від англ. standart – норма, зразок) можна вважати, що міжнародний стандарт – це зразок (норма), до якого слід прагнути [6]. Саме такий підхід відбитий у визначенні П.М. Рабіновича міжнародних стандартів прав людини. При цьому автор, наголошує, що міжнародні стандарти прав людини – це закріплені в міжнародний актах та інших міжнародних документах певні показники цих прав, до досягнення яких заохочуються або ж зобов'язуються держави [10].

В літературі зазначається, що міжнародні стандарти як правові норми ґрунтуються на загальних принципах міжнародного права і регулюють відносини, що складаються в ході їх реалізації. Водночас міжнародні стандарти, на думку багатьох науковців, мають і специфічні, притаманні лише їм ознаки. Ці ознаки можна виявити під час розроблювання та застосування міжнародних стандартів, які розробляються декількома державами та приймаються в установленому порядку на основі консенсусу і є загальновизнаними нормами міжнародного права.

Перша спроба прийняти узагальнюючий, юридично цілісний і внутрішньо кодифікований міжнародно-правовий акт із питань громадянства була зроблена на Гаазькій конференції 1930 року, на якій було прийнято Конвенцію про деякі питання, що належать до колізії законів про громадянство [1]. Ініціатором з'їзду була Рада Європи, тому багато вчених стверджують, що Європа є основоположником більшості міжнародних стандартів у галузі громадянства.

Ця Конвенція підтвердила суверенне право держав визначати відповідно до свого закону, хто є її громадянами. У ній також було закріплено принцип рівноправності громадян різних держав і невизнання подвійного громадянства, а також було сформульовано низку стандартів щодо усунення випадків безгромадянства внаслідок вступу жінки у шлюб, а також щодо громадянства дітей, у тому числі при всиновленні [5].

У свою чергу загальна декларація прав людини, прийнята в 1948 році була прийнята як великий стандарт у сфері прав людини, до виконання якого повинні прагнути всі держави. В одному із зарубіжних досліджень наголошується, що не менше ніж 90 національних конституцій, прийнятих після 1948 року містять перелік фундаментальних прав, які або відтворюють положення Декларації, або включені в них під її впливом. Саме в цьому документі закріплюються 2 важливі стандарти, які розкриваються в положеннях зі ст. 17 Кожна людина має право на громадянство та ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство [4].

Ще одним важливим міжнародним договором, який комплексно та системно регламентує питання громадянства, є Європейська конвенція про громадянство 1997 року. Ця Конвенція була розроблена в рамках Ради Європи, що і підтверджує той факт, що Європа не тільки дотримується та імплементує міжнародні стандарти галузі громадянства, а й виступає головним креатором в створенні таких норм.

В Європейській конвенції 1997 року максимально детально врегульовані суспільні відносини в галузі громадянства, забезпечується їх погодженість та компактність. Водночас цей документ є максимально гнучким і містить стандарти, прийняті для всіх європейських держав. Тобто ця Конвенція містить загальновизнані норми міжнародного права, оскільки встановлює принципи та правила, що стосуються громадянства фізичних осіб, і правила, що регулюють виконання військового обов'язку у випадках множинного громадянства, з якими має узгоджуватися внутрішньодержавне право держав-учасниць (ст. 1).

Саме Європейська конвенція про громадянство 1997 року стала першим багатостороннім регіональним договором, що запровадив комплексне регулювання питань громадянства, оскільки міжнародні договори, що були ініційовані ЄС та прийняті раніше (крім Гаазької конвенції 1930 року), стосувалися лише окремих питань громадянства. На відміну від багатьох національних і міжнародно-правових актів, Європейська конвенція про громадянство містить визначення громадянства і множинного громадянства. Виходячи з цілей Конвенції, під громадянством розуміється правовий зв'язок між окремою особою та державою без зазначення етнічного походження особи [11]. Так, Конвенція запроваджує ряд принципів і стандартів: стандарт права кожної людини на громадянство, принцип уникнення безгромадянства, стандарт заборони довільного позбавлення людини громадянства, рівноправності статей і відмови від автоматичної зміни громадянства в шлюбі тощо. Крім того, Конвенція розширила і практично вивела новий принцип, який складається з двох основних елементів: 1. Правила держави-учасниці, які стосуються громадянства, не повинні містити розрізень або допускати практику, що призводить до дискримінації за ознакою статі, релігії, раси, кольору шкіри, національного чи етнічного походження. 2. Кожна держава-учасниця керується принципом заборони дискримінації своїх громадян незалежно від того, чи вони є громадянами за народженням, чи набули свого громадянства пізніше [3].

Разом з тим увага до концепції громадянства з'явилася у 70-х рр., коли популярність отримало гасло «Європа громадян». Зокрема, як важливі віхи на шляху від громадян Європи до

громадянства ЄС можна згадати Копенгагенську декларацію 1973 р. про Європейську ідентичність, що посиляється на колективні цінності представницької демократії, громадянських прав і верховенство закону та звіт Тіндемана 1975 р.

Громадянство Європейського Союзу було введено Маастрихтським договором, підписаним в 1992 році. Воно існує поряд з національним громадянством і надає додаткові права для громадян держав-членів Європейського союзу [3].

Так, стаття 17 (1) з внесеними до нього поправками Римського договору говорить: «Цим засновується громадянство Союзу. Кожна особа, яка має громадянство держави-члена, є громадянином Союзу. Громадянство Союзу доповнює, а не замінює національне громадянство. Всі громадяни держав-членів є громадянами Союзу. Кожна держава-член, видає або позбавляє громадянства відповідно до законодавства Співтовариства». Це також означає, що держави-члени не є повністю вільними у тому, як вони видають громадянства, хоча і ці обмеження, в основному, носять теоретичний характер. Наприклад, якщо держава-член за ніч видасть мільйон громадянств жителям з недержав-членів, що було б незаконним відповідно до чинного законодавства ЄС (а також міжнародного права).

Наступним кроком, що розвиває положення Договору про Європейський союз, стало прийняття Хартії Європейського союзу про основні права. Голови Європейського парламенту, Ради та Комісії підписали і проголосили Хартію від імені своїх установ 7 грудня 2000 р. в Ніцці. Розділ V даної Хартії названий «громадянство».

29 жовтня 2004 року в Римі главами держав-членів Європейського Союзу був підписаний Договір про введення конституції для Європи, який міг би стати важливим кроком до остаточної інтеграції держав-членів Європейського Союзу. Тим не менш Договір так і не вступив в силу, а зараз така можливість навіть не розглядається через підписання Лісабонського договору, який сприйняв багато положень цієї угоди.

Однак Договір про запровадження Конституції для Європи цікавий з дослідницької точки зору, оскільки підтверджує положення Маастрихтської угоди про громадянство і права, регламентовані Хартією. Передбачалося також визнати Хартію складовою частиною Конституційного договору, а її норми наділити вищою юридичною силою в правовій системі ЄС. Крім того, Договір проголошував приєднання ЄС до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, базові положення якої повинні були увійти в право Союзу в якості загальних принципів (ст. 1-9 Конституції).

Висновки. Таким чином, європейські стандарти дають можливість визначити детально врегульовані суспільні відносини в галузі громадянства, які забезпечують їх погодженість та компактність.

Громадянство ЄС це унікальний інститут, який має особливе значення для інтеграційного розвитку. Виділяють ряд основних міжнародно-правових договорів, які регулюють питання громадянства та визначають їх положення (Маастрихтський договір, Директива 2004/38/ ЄС., Конвенцію, що регулює деякі питання, пов'язані з колізією законів про громадянство, Європейську конвенцію про громадянство, Хартію Європейського союзу про основні права). Основний принцип, який закріплений в договорах є те, що кожна людина має право на громадянство та ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

Сьогодні стало можливо говорити про виникнення поряд з національним і множинним громадянством ще одного виду громадянства - громадянства інтеграційного утворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Действующее международное право: в 3 т. / [сост. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова]. – М.: Изд-во Моск. независимого инт-та междунар. права, 1999 – 1999. – Т. 3. – 1999 – 825 с.
2. Директива ЄС 2004/38 та питання єдиного громадянства співдружностей.[Електронний ресурс].- Режим доступу:

http://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/eyuyenkhyva-zhf-2004-38-kha-tykharrya-zheytrsgs-guspaeyarfkhva-ftkveutrsfkhkem/

3. Європейська конвенція про громадянство [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_004

4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – №93. – Ст.3103.

5. Конвенция, регулирующая некоторые вопросы, связанные с коллизией законов о гражданстве от 12 апреля 1930 г. // Сб. законодательных актов по вопросам гражданства / [сост.: И. М. Василько, В. И. Палько, З. П. Якобчук]. – К.: РИО МВД Украины, 1997. – 536 с.

6. Науково-практичний коментар Закону України «Про громадянство України». – К.: «МП Леся», 2002. – 251 с.

7. Постовалова Т.А. Социальное право Европейского союза: теория и практика. Монография. — "Издательство ""Прспект""", 2015-08-18. — 471 с.

8. Постовалова Т.А. Трудовое право Европейского союза: теория и практика. — "Издательство ""Прспект""", 2015-03-20. — 638 с

9. Право Европейского Союза : учебник для вузов / под ред. А. Я. Капустина. — М. : Издательство Юрайт, 2015. — 387 с. — Серия : Магистр.

10. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.

11. Сборник международных правовых документов, регулирующих вопросы миграции. – М. : МОМ, 1994. – 367 с.